

Slettnes – sjøfuglskådernes Mekka

Det er mange steder langs kysten av Norge hvor man kan oppleve sjøfugl-trekket. Ett av de mest spektakulære stedene er utvilsomt Slettnes i Finnmark! Slettnes fyr er det nordligste fastlandsfyret i Europa. Her sitter man perfekt plassert for å følge de artene som trekker langs Finnmarkskysten på vei mot sine hekkeplasser i øst. Intet annet sted langs vår langstrakte kyst kan så langt vise til tilsvarende trekk tall for arter som polarjo, praktærfugl og gulnebbblom.

Av Arild Hansen & Rune Wiggen

Slettnes ligger i Gamvik kommune på Nordkinnhalvøya i Finnmark. Lenger nord i fastlands-Europa kommer man ikke! Beliggenheten gjør at trekket av de artene som følger Finnmarkskysten vil bli fanget opp ved Slettnes fyr. Trekket i mai er unikt og dagsantall av vanlige og mer eksklusive arter overgår det meste av hva man kan oppleve på andre trekklokaliteter i Europa!

Hva kan man forvente på Slettnes

Den beste tiden å dra til Slettnes på er i mai. De som ikke er vant til store antall av sjøfugler vil få en opplevelse for livet! Titusener av sjøfugler passerer fyret hver eneste dag på vei østover mot hekkeområdene i Russland. I tillegg så er det lokale næringstrekk, og sjøfugler kan søke næring i store mengder rett på utsiden av fyret. Helheten er som en god gammeldags snurrefilm hvor det ustanselig kommer store mengder med fugl døgnet rundt.

Den beste grunnen for å dra til Slettnes vil for mange være trekket av

polarjo, fjelljo og gulnebbblom. I mai er trekket på topp, og dagsantallene (tabell 1) kan være ekstreme i forhold til andre steder i verden. Gulnebbblommene trekker uansett vær, mens fjelljoene og polarjoenes opptreden i større grad er avhengig av spesielle værforhold for å nå høye antall.

Været

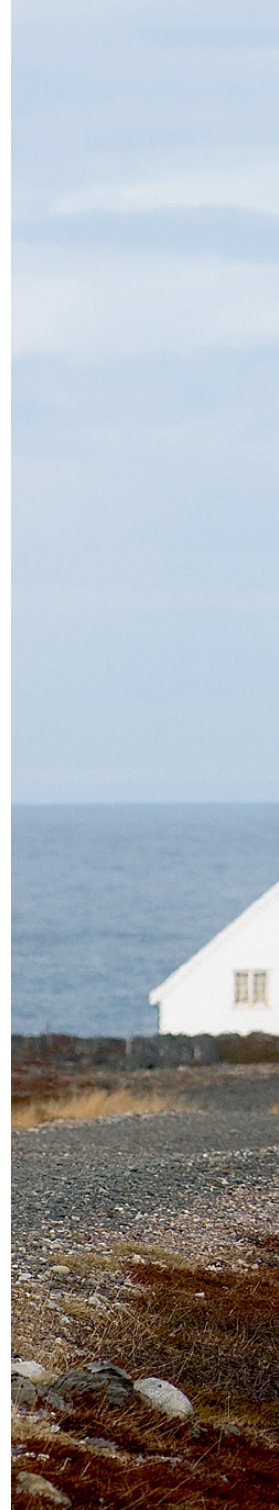
Været på Slettnes er ustabilt og varme klær er en nødvendighet. Snø og vind gjør det til en kald opplevelse å skåde sjøfugl i Finnmark i mai! Fordelen med Slettnes fyr er imidlertid at man alltid vil finne lé ved fyret, uansett hvilken vei vinden blåser. De siste årene så har vi også hatt mulighet til å bruke fyrboligen som varmetue, og det er definitivt greit å ha den muligheten på de kaldeste dagene.

Skådeforholdene på Slettnes er bedre enn været skulle tilsi, man vil alltid finne lé for vindene. Man sitter ideelt til på et platå 8 meter over havoverflaten. Her har en god sikt

(180 grader) utover Barentshavet. Litt av «problemet» er at det kan være alt for mye fugler i perioder for alene å få til seriøse tellinger. På gode dager så trekker det utrolige mengder med fugler forbi. Man kan lett miste oversikten over helheten, og føle seg tvunget til å konsentrere seg om et mindre utvalg arter.

2009-sesongen

I 2009 bestemte en gruppe norske og svenske fuglekikkere seg for å satse i perioden 8.-24. mai. I følge statistikk fra tidligere år skulle denne perioden dekke trekket av gulnebbblom og polarjo. Ved hjelp av den finske hardskåderen

Slettnes fyr i Gamvik, Finnmark. Det nordligste fastlandsfyret i Europa har vist seg å være en fremragende lokalitet for å overvåke sjøfugl-trekket. Foto: Terje Kolaas.

Esko Lavikka gikk vi i gang med en dugnad hvor vi fikk dekket det meste av døgnet.

Det er ikke lett å formidle stemningen ved ankomst til Slettnes 8. mai. Havet kokte av 30 000 krykkjer som beitet på lodde som lå helt oppi fjæresteinene. Seks polarmåker, en grønlandsmåke, 40 praktærfugler og 32 gulnebbblommer lå utenfor fyret. Store mengder sjøfugler trakk østover. Som ornitolog blir man lett overveldet av mangfoldet som møter en på Slettnes!

Første skådedag 9. mai

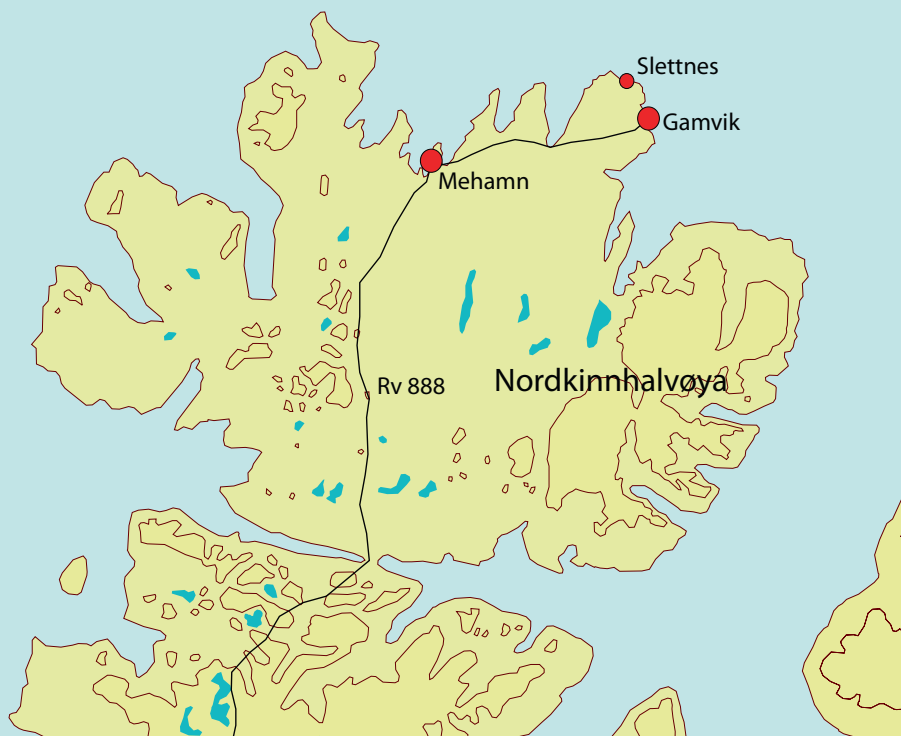
Det er alltid spennende å se hvordan man treffer med trekket. Polarjoenes

forekomst ved Slettnes styres av værforhold. De kan dukke opp i perioden 20. april til 20. mai. Gulnebbblommen virker til å bry seg lite om værforhold, og trekker uansett vær forbi fyret. Den 9. mai kunne vi notere oss for hele 128 gulnebbblommer som passerte mot øst. Av disse var 126 adulte og 2 2K-fugler (fjorårsunger). En adult polarjo var den eneste trekkende joen mot øst denne dagen. Av rastende fugler kunne vi loggføre blant annet 500 praktærfugler, 28 polarmåker, 2 2K grønlandsmåker og ikke minst 2 adulte islommer. Fortsatt kokte havet av lodde! Det medførte store mengder med sjøfugler på næringssøk utenfor

fyret, blant annet kunne vi notere oss for 40 000 krykkjer! Store mengder haveller, svartender, alker samt noen få lomvier og polarlomvier var også på næringssøk i området.

10. mai: toppdag for polarjo

På Yr.no meldte meteorologene om sørvestlig kuling og snø fra ettermiddagen. I følge finnen Esko så var det i dag det skulle skje! Dagen startet som dagen før med en jevn strøm av lommer, totalt 450 smålommer og 95 gulnebbblommer i løpet av dagen. Polarjoen virket å være skikkelig på gang, og kom ganske tidlig opp i tresifret antall. Praktærfuglene hadde blitt ennå flere – det lå nå 800

Kart over Nordkinnhalvøya. Slettnes ligger bare 3 km fra Gamvik. Det er flyplass i Mehamn.

Glade sjøfuglskådere på Slettnes! På denne dagen - 22. mai - kunne man notere blant annet 22 000 krykkjer som trakk øst forbi Slettnes. Fra venstre: Rune Edvardsen, John Grønning og Aron Andersson. Foto: Arild Hansen.

utenfor fyret. Det så ut til å bli nok en meget hyggelig dag! Yr.no imponerte med værmeldingen, og nesten på minuttet så slo kulingen med snø inn. Da sa det pang! Polarjoene var plutselig over alt. Totalt fikk vi talt opp 1221 polarjoer som trakk øst denne dagen, og de fikk følge av 500 tyvjoer og 25 fjelljoer. Det er ikke lett å telle fugler i dårlig vær, og man kan bare spekulere i hvor mange joer som ikke ble med i

tallmaterialet. Det var en ekstrem opplevelse å oppleve så mange polarjoer på trekk! I dagene som fulgte hadde vi hyggelige opplevelser med fine dagstall av polarjo. Totalt i perioden 9. til 24. mai så ble 2541 polarjo, 1763 smålom og 716 gulnebbblom registrert trekkende forbi Slettnes fyr.

Slettnes på sitt beste

Været er en avgjørende faktor for

dersom du ønsker å oppleve Slettnes på sitt beste. Med riktige værforhold kan du oppleve dager med over tusen polarjoer som trekker østover forbi Slettnes. Toppdagene for polarjo svarer alltid med sørvestlige til vestlige vinder, gjerne med litt nedbør i lufta. Det samme gjelder fjelljo. Den 18. mai 1999 kunne Niklas Holmström loggføre 1347 polarjoer og 195 fjelljoer som trakk østover. Fjelljo viser en tendens til å dukke opp seinere enn de første polarjoene. Toppdagen for polarjo kan komme så tidlig som i april, mens det vil være få fjelljoer å se før 15. mai. Den beste fjelljodagen i 2009 var den 24. mai, da 237 individer passerte. Gulnebbblomtrekket starter i slutten av april og går gjennom hele mai. Minst 98 % av fuglene som passerer er adulte fugler i sommerdrakt. Den beste dagen i 2009 var 9. mai med 128 østtrekkende gulnebbblommer. Også mange smålommer trekker østover i mai. I likhet med gulnebbblom er det også hos denne arten snakk om nesten utelukkende adulte fugler.

Andre fugler i mai

Mai i Finnmark er tiden mellom vinter og vår. En del av artene som overvintrer i Finnmark er fortsatt på plass, og mulighetene for å se stellerand og praktærfugl er gode. I mai 2009 rastet opp mot 800 praktærfugler utenfor Slettnes. De fleste av disse så ut til å være 2K- og 3K-fugler, men enkelte utfargede hanner ble også sett. Det var smått med stellerander i fjor, og kun enkeltindivider ble sett på trekk fire av dagene. Vanligvis ligger det en flokk med stellerender i Gamvik havn fram til ca. 15. mai. Polarmåkene opptrer i bra antall på Slettnes fram til begynnelsen av mai, men etter dette så avtar forekomsten. Det ble også registrert flere individer av grønlandsmåke gjennom hele mai.

Sjeldenheter

Kombinasjonen av store områder å lete gjennom samt få fuglefolk, gjør det til en utakknemlig jobb å finne sjeldenhetene på Slettnes. Området har en del topografiske likheter med Lista, men ligger på en helt annen breddegrad. Fjell og hav gir en gryteeffekt, og store mengder med fugler kan rote seg inn i området. Dverglerke, amursvale, hærfulg, brakk-svale og steppenhauk viser at området har et potensiale for sjeldenheter.

De store mengdene med tyvjo som trekker forbi Slettnes nyter godt av krykkjenes loddefangst i området. Foto: Terje Kolaas.

Tabell 1. Utvalgte observasjoner fra Slettnes i Finnmark i perioden 9.-22. mai 2009.

* = rastende individer. X = ubestemt underart. H= seinere funnet hekkende på Nordkinnhalvøya.

Art/dato	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Smålom	140	450	48	86	57	48	24	15	21	25	34	445	237	133
Storlom	-	-	4	3	-	-	-	-	2	3	1	4	2	3*
Islom	2*	-	2*	-	-	-	-	-	-	1*	-	-	1*	3*
Gulnebbblom	128	95	95	86	37	104	41	13	75	5	13	46	27	11
Gråstrupedykker	-	7	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Havhest	-	30000	-	9800	27000	23000	5215	2765	8848	4180	12000	-	100	4000
Gråhegre	-	-	2	-	-	-	-	-	-	4	-	1	-	-
Sædgås <i>rossicus</i>	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjeand (H)	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Praktærfugl	500*	800*	378	250	8	220	72*	200*	200*	10	100*	200*	200*	350*
Stellerand	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	1	-	-
Storjo	3*	-	-	9	11	-	3*	1	3*	6	6*	7*	4*	4*
Polarjo	1	1221	18	617	419	112	10	1	106	12	2	2	4	16
Tyvjo	-	500	-	58	83	-	41	4	26	26	21	107	93	142
Fjelljo	-	25	3	8	2	-	-	-	2	4	-	-	49	64
Hettemåke	-	-	-	-	-	-	1*	-	-	2*	-	-	-	-
Sildemåke (X)	1	1	1*	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Dvergmåke	-	-	-	-	1*	1*	-	-	-	-	-	-	-	-
Krykkje	40000*	50000*	-	20800*	10000*	4000*	4290*	305	2839*	3146*	3548*	1500	40000	22000
Polarmåke	28*	25*	-	85	61	25	43*	33*	6*	4*	10*	27	46	22
Grønlandsmåke	2*	1*	-	-	-	1	3*	-	-	-	-	2	-	2
Rødnebbterne	-	-	-	-	-	3	-	4	2	-	1	-	154	274
Polarlomvi	5	-	-	4	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-

Intet annet sted i Norge kan vise til så imponerende antall av polarjo i trekketidene som Slettnes. På de beste dagene kan et firesifret antall av polarjo loggføres på lokaliteten. Foto: Terje Kolaas.

Høsttrekket

Høsttrekket på Slettnes er dårlig kartlagt. Hampus Lejon, Kristoffer Nilsson, Knut-Sverre Horn og Arild Hansen gjorde et forsøk på å dekke sjøfugltrekket i september 2009 for å få en oversikt over returtrekket. Det ble mange timer på post! Vi måtte imidlertid konkludere med at vi aldri ble helt klok på trekket etter denne ene høstsesongen. Det mest overraskende var grålire, som var mer vanlig enn det vi hadde trodd på forhånd. Her må det nok flere sesonger til! Grålire ble sett gjennom hele september, og på den beste dagen for arten trakk 21 individer forbi Slettnes. Sjøfugltrekket i september tok aldri av, og ingen av dagene var det noe større antall av noen arter som trakk, slik som man opplever om våren.

Det videre arbeid på Slettnes

Slettnes er en av de fuglelokalitetene i Norge som er best kjent internasjonalt. I løpet av et år er det flere utenlandske fuglekikkere innom enn norske. Det er særlig svensken Niklas Holmström som har gjort plassen kjent internasjonalt gjennom flere artikler, egen hjemmeside (<http://slettnes.seawatching.net/>) og informasjon gjennom mailgrupper. Norske fuglekikkere har tradisjonelt drevet tellinger av hekkefugl i reservatet. Selv om også dette har blitt publisert, har Slettnes aldri slått gjennom som fuglelokalitet for norske skadere.

I Norge er det få plasser hvor det

har blitt foretatt systematiske tellinger av sjøfugler over lengre perioder. Ofte er det noen ildsjeler som er involvert så lenge at de til slutt blir utbrent. Rent faglig var 2009 et godt år hvor alle som var innom var interessert i bidra i dugnaden med å få til en systematisk sjøfugltelling. Mange av dagene hadde vi telling av trekkende fugl 20 timer i døgnet. Slik blir det mulig å få et ganske riktig bilde av hvor mange fugler som passerer. Ett år med tellinger sier lite. Systematiske tellinger over en tiårsperiode vil derimot gi oss et unikt tallmateriale for en av de beste trekklokalitetene for sjøfugler i Europa. Det er dette vi ønsker å oppnå. I 2010-sesongen vil Arild Han-

sen og Kristoffer Nilsson oppholde seg på Slettnes fra 29. april og fram til 16. mai, men vi håper å få hjelp av flere. Høsttrekket bør også dekkes bedre enn før, og da er det perioden 15. august til 1. oktober som er aktuell.

Hvorfor satse på Slettnes

Det er artig med sjøfugl. Man bør imidlertid se tellingene på Slettnes i et litt større perspektiv enn bare det å kose seg med kjempelommer og eksotiske joer. Miljømessig så er det et voldsomt press på Barentsregionen. Vi har fiskeri- og oljeinteresser, klimaendringer og miljøgifter. Hvordan vil alt dette påvirke miljøet i nord? Artene i Barentsregionen

Mange av gulnebbblommene som trekker øst forbi Finnmarkskysten fisker utenfor Slettnes. Det mange ikke er klar over er at dette også er en del av trekket! Svømmetrekkende gulnebbblommer er et vanlig syn utenfor fyret i mai. Foto: Arild Hansen.

I mai kan man på gode dager notere seg for tresifrede antall med trekkende praktærfugler forbi Slettnes. Foto: Arild Hansen.

I 2009 tok ikke trekket av rødnebbterne skikkelig av før 21. mai, en uke etter at de første individene ble registrert trekkende forbi mot øst. Foto: Arild Hansen.

fungerer som indikatorer på hvordan det står til med miljøet. Systematiske tellinger over tid ved Slettnes vil kunne fange opp konsekvensene av menneskelig aktivitet her hvor miljøet er på sitt mest sårbare.

Hvordan komme seg til Slettnes

Slettnes når man lettest ved å ta SAS eller Norwegian til Tromsø, Alta eller Kirkenes og så Widerøe-fly til Mehamn. Prisen t/r Oslo-Mehamn vil ligge på ca kr. 2000,- hvis man er tidlig ute med bestilling av billetter. Fra Mehamn til Slettnes så ordner man skyss hvis man tar kontakt med Slettnes fuglestasjon. Buss, taxi og leiebil er også alternativer.

Veiene i Finnmark er fine, og man kan også leie bil i Kirkenes eller Alta og kjøre til Slettnes for de som ønsker mer fleksibilitet. Vær imidlertid oppmerksom på at også i mai så kan været slå om, og det kan være vanskelige kjøreforhold over fjellovergane i Finnmark.

Overnatting

Gamvik har bra med overnattingsplasser, og det er aldri noe problem å finne et sted å bo. Prisene varierer fra kr. 300,- på Slettnes fyr, forbeholdt de som aktivt er med i trekkellingene ved fyret. Det finnes også tilbud som inkluderer overnatting, alle måltider, transport og guiding til kr 1300,- pr. døgn.

Ta kontakt!

Ønsker du å delta på årets satsing ved Slettnes? De første fuglekikkerne kommer til lokaliteten 29. april, og det vil bli aktivitet til 16. mai. Overnatting vil være på Slettnes fyr. Pris på overnatting på fyret er kr. 300,- pr. natt. Vi ordner med transport for de som trenger det fra Mehamn flyplass. Ta kontakt med Arild Hansen på tlf.: 48 22 57 53 eller e-post: arild@ryggefoto.no

Takksigelser

En stor takk går til Niklas Holmström, Roy Erling Wrånes og Camilla Brox for å hjelpe til med artikkelen.

Anbefalt litteratur

Holmström, N. 1999. Slettnes fyr och arktiska delikatesser. *Roadrunner* 7(3): 10-12.

Ullman, M. 2002. Slettnes - det arktiska sträcket. *Vår Fågelvärld* 61 (7): 22-25.

Ekteparet Sørli's fond til beste for viltlevende fugler

Fondet deler ut midler til studier og praktiske tiltak til beste for viltlevende fugler. Fondet gir støtte til investeringer og driftsmidler. Søknadsfristen er 30. mars for tildeling i det inneværende aktivitetsår.

Nærmere opplysninger kan fås ved henvendelse til fondets styre ved Tor Atle Mo (e-post nedenfor)

Søknad om midler kan sendes via e-post til: tor-atle.mo@vetinst.no